

Rozwiązania prorodzinne w podatku dochodowym od osób fizycznych na przykładzie Francji i Polski

Angelika Kędzierska-Szczepaniak

Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, Katedra Finansów i Rzyka Finansowego
e-mail: a.szczepaniak@ug.edu.pl

DOI: 10.12846/j.em.2015.01.13

Streszczenie

Problemy demograficzne dotyczą wszystkich krajów Unii Europejskiej. Rządy podejmują działania wspierające rodzicielstwo, aby im zaradzić, na przykład przez preferencje podatkowe czy różnego rodzaju dopłaty. Na tle Unii Europejskiej wyróżnia się Francja, która ma najwyższy wskaźnik dzietności i bardzo rozbudowaną strukturę preferencji podatkowych dla rodzin. W Polsce, gdzie wskaźnik dzietności jest jednym z najniższych w Europie, podatkowe rozwiązania prorodzinne funkcjonują dopiero kilka lat. Celem opracowania było przedstawienie podstawowych zasad polityki prorodzinnej stosowanych we Francji i Polsce oraz analiza skuteczności tych rozwiązań.

Słowa kluczowe

ulga prorodzinna, podatek, progresja podatkowa, iloraz rodzinny

Wstęp

Wszystkie kraje Unii Europejskiej od lat borykają się z problemem starzenia społeczeństwa i niewystarczającym poziomem wskaźnika dzietności. Podejmowane są różne działania mające na celu zwiększenie populacji obywateli poszczególnych państw. Są kraje, które nie stosują żadnych preferencji bezpośrednich w podatku dochodowym od osób fizycznych, a oferują swoim obywatelom szeroki pakiet różnych świadczeń socjalnych (opieka żłobkowa, przedszkolna, bezpłatne leczenie, dodatki socjalne); przykładem tu mogą być kraje skandynawskie. Inne, już na poziomie płaconych podatków bezpośrednich oferują preferencje podatkowe związane z założeniem rodziny i posiadaniem potomstwa.

Celem opracowania jest porównanie zasad polityki prorodzinnej we Francji i w Polsce oraz analiza i ocena skuteczności tych rozwiązań. Wskaźnik dzietności w Polsce jest jednym z najniższych wśród krajów Unii Europejskiej, według danych szacunkowych za 2014 rok. Z drugiej strony, Francja jest krajem, który ma najwyższy poziom wskaźnika dzietności w całej Unii Europejskiej. Można postawić hipotezę, że rozwiązania francuskie są korzystniejsze dla podatników niż te stosowane w Polsce. Ponadto należy zastanowić się, czy ulga prorodzinna, obowiązująca obecnie w Polsce, spełnia swoje zadania. Realizacja celu wymagała dokonania analizy i niezbędnych wyliczeń na podstawie danych dotyczących podatkowej polityki prorodzinnej we Francji i w Polsce. Dane do analiz pochodzą przede wszystkim z opracowań Ministerstwa Finansów Francji i Polski, Głównego Urzędu Statystycznego oraz Eurostatu. Główne metody badawcze zastosowane w opracowaniu to badanie dokumentów, analiza i krytyka piśmiennictwa oraz studium indywidualnych przypadków.

1. Podatkowa polityka prorodzinna

Tematyka polityki prorodzinnej i ulg podatkowych, zarówno w krajach Unii Europejskiej, jak i innych krajach świata, była już wielokrotnie podnoszona przez naukowców zajmujących się socjologią, demografią, ekonomią. Opracowanie Moena i Shorra dotyczyło Stanów Zjednoczonych w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku (Moena, Shorra, 1987). Przedstawiono tam podstawowe założenia ówczesnej polityki socjalnej USA oraz proponowane wnioski. Odwołanie do bieżącej sytuacji w polityce prorodzinnej można odnaleźć w artykule Kamerman (2010, s. 429-435). Przykład Węgier, jako kraju Europy Wschodniej, został poruszony przez Newberyego (1997). Wskazywał on przede wszystkim na przekształcenia w Europie Środkowej i Wschodniej po upadku komunizmu i związaną z tym rolę państwa w wielu aspektach życia społecznego, w tym polityce podatkowej. Przypadek dotyczył Węgier, poruszony został jednak również wątek Polski i przemian podatkowych tam realizowanych. Ulgi podatkowe w Wielkiej Brytanii zostały przedstawione przez Anderberga (2008). Korzyści i ulgi w duńskim systemie podatkowym zostały zaprezentowane przez de Mooija (2008). Próbował on również przedstawić optymalny system podatkowy. W Polsce temat ten został opracowany przez Biuro Analiz i Dokumentacji Kancelarii Senatu pod koniec 2012 roku (Kancelaria Senatu, 2013). W opracowaniu tym opisano podstawowe założenia dotyczące świadczeń socjalnych w wybranych krajach Unii Europejskiej. We wszystkich wymienionych badaniach poruszone zostały aspekty reform systemu podatkowego i ulg jako

całości. W dobie niskiego przyrostu naturalnego i niskiego wskaźnika zastępowalności pokoleń brakuje, zdaniem autorki, badań dotyczących typowo prorodzinnej polityki podatkowej krajów. W niniejszym opracowaniu podjęto więc dyskusję nad rolą państwa i systemu podatkowego w rozwiązywaniu problemów demograficznych krajów Unii Europejskiej.

Podatek dochodowy od osób fizycznych nie podlega harmonizacji w krajach Unii Europejskiej. Tym samym nie ma jednomyślności również w zakresie ulg i zwolnień, które się w nim wykorzystuje. W Polsce podatek ten funkcjonuje od 1992 roku. W ciągu tego czasu ulegał on różnym zmianom – szczególnie w zakresie stosowanych ulg i zwolnień podatkowych (Głuchowski, 2006, s. 355). Do najważniejszych zmian ostatnich lat należy zaliczyć zmianę skali podatkowej z trzystopniowej na dwustopniową oraz wprowadzenie ulgi prorodzinnej. Pomimo faktu, że podatek dochodowy od osób fizycznych jest w Polsce w swoim założeniu podatkiem progresywnym, w rzeczywistości, dla większości obywateli funkcjonuje on jak podatek liniowy. Wynika to z faktu, iż obecnie stosowana jest dwustopniowa skala podatkowa, przy czym drugi próg dotyczy osób zarabiających powyżej 85 528 złotych. Z danych Ministerstwa Finansów za 2013 rok wynika, że zaledwie 2,47% obywateli przekroczyło próg podatkowy. Dla pozostałych 97,53% osób skala podatku wyniosła 18% (Ministerstwo Finansów, 2013, s. 8).

Wśród rozwiązań wykorzystywanych w krajach, które stosują prorodzinną politykę podatkową dominują odliczenia od dochodu, kwoty wolne od podatku i odliczenia od podatku. Nie można w sposób definitywny określić, czy działania rządu w zakresie pomocy rodzinom, stosowaniu ulg i innych form wsparcia przyczyniają się w znaczny sposób do poprawy sytuacji demograficznej. Wiadomo, że małżeństwa, podejmując decyzje o powiększeniu rodziny kierują się swoimi priorytetami. Z drugiej strony wsparcie rodzicielstwa, bezpieczeństwo czy pomoc finansowa na pewno zaliczają się do czynników, które mogą zachęcić do posiadania czy powiększenia rodziny.

Wszystkie kraje Unii Europejskiej zmagają się z malejącym poziomem wskaźnikiem dzietności, a co za tym idzie z problemami demograficznymi, wpływającymi również na sytuację finansów publicznych (szerzej: Oręziak, 2007, s. 274). O ile ogólna wielkość populacji wzrasta, o tyle wskaźnik dzietności (ang. *Fertility rate*) pozostaje na niskim poziomie. Wskaźnik ten określa liczbę dzieci przypadających na jedną kobietę w wieku rozrodczym. Za poziom gwarantujący zastępowalność pokoleń przyjmuje się wartość od 2,1 do 2,15 (co oznacza, że na sto kobiet przypada 210-215 dzieci), (Worldbank, 2013). Z drugiej strony warto zwrócić uwagę, że ważny jest nie tylko sam wskaźnik, ale też inne czynniki, takie jak płeć nowonarodzonych dzieci, miejsce urodzenia (Engelman, Leahy, 2006). W Unii Europejskiej,

według danych Eurostatu i prognoz CIA na 2014 rok, tylko we Francji wskaźnik ten jest bliski poziomowi optymalnemu i wynosi 2,08, co przedstawiono w tab. 1.

Tab. 1. Poziom wskaźnika dzietności TFR dla krajów Unii Europejskiej

Rok Państwo	1990	2012	2014
Kraje UE		1,58	1,55
Austria	1,46	1,44	1,43
Belgia	1,62	1,79	1,65
Bułgaria	1,82	1,50	1,44
Chorwacja	:	1,51	1,45
Cypr	2,41	1,39	1,46
Czechy	1,90	1,45	1,43
Dania	1,67	1,73	1,73
Estonia	2,05	1,56	1,46
Finlandia	1,78	1,80	1,73
Francja	1,78	2,01	2,08
Grecja	1,40	1,34	1,41
Hiszpania	1,36	1,32	1,48
Holandia	1,62	1,72	1,78
Irlandia	2,11	2,01	2,00
Litwa	2,03	1,60	1,29
Luksemburg	1,60	1,57	1,77
Łotwa	:	1,44	1,35
Malta	2,04	1,43	1,54
Niemcy	:	1,38	1,43
Polska	2,06	1,30	1,33
Portugalia	1,56	1,28	1,52
Rumunia	1,83	1,53	1,32
Słowacja	2,09	1,34	1,39
Słowenia	1,46	1,58	1,33
Szwecja	2,13	1,91	1,88
Węgry	1,87	1,34	1,42
Wielka Brytania	1,83	1,92	1,90
Włochy	1,33	1,43	1,42

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Eurostat 2014; Central Intelligence 2014).

Wskaźnik dzietności w Polsce jest jednym z najniższych wśród krajów Unii Europejskiej. Według danych szacunkowych za 2014 rok niższy wskaźnik jest tylko w Rumunii i na Litwie. Pomysł na zastosowanie ulgi prorodzinnej został zaczerpnięty z systemów podatkowych innych krajów. Jak wspomniano wcześniej są kraje, które nie wprowadziły w swoim systemie podatkowym żadnych preferencji związanych z wielkością gospodarstwa domowego czy liczbą wychowywanych dzieci natomiast gwarantują pakiet świadczeń socjalnych (Kulicki, 2006, s. 20). Inne, wykorzystują rozbudowany system ulg i zwolnień podatkowych związanych z utrzymaniem rodziny (Matuszewska, 2011). Ulgi te mogą przybierać różne formy – mogą stanowić konkretne odliczenie pieniężne od podatku, wymiar kwoty wolnej od opodatkowania czy też formy rozliczania się wspólnie, z uwzględnieniem sytuacji rodzinnej podatnika.

Oba wspomniane wyżej sposoby wspomagania polityki prorodzinnej mogą być realizowane równocześnie.

2. Zastosowanie ulgi prorodzinnej w podatku dochodowym od osób fizycznych we Francji

Francja jest piątym krajem spośród najlepiej rozwijających się krajów świata i jedenastym jeżeli chodzi o warunki życia. We Francji żyje ponad 65,5 miliona osób i jest to kraj, który ma najlepszy wskaźnik zastępowalności pokoleń w całej Unii Europejskiej. W przypadku francuskiego systemu podatkowego na uwagę zasługuje przede wszystkim bogata polityka prorodzinna stosowana w tym kraju i wysoki udział wydatków socjalnych w wydatkach budżetowych (szerzej: Krajewska, 2012, s. 36).

Głównym źródłem prawa podatkowego jest Powszechny Kodeks Podatkowy. Podatek dochodowy we Francji jest podatkiem progresywnym, gdzie skala podatkowa rozpoczyna się od poziomu 5,5% a kończy na 45% (tab. 2). Na uwagę zasługuje fakt, iż skala podatkowa we Francji jest aktualizowana w każdym roku podatkowym na podstawie ustawy budżetowej. Czynnikiem charakteryzującym francuski podatek dochodowy od osób fizycznych jest łączne opodatkowanie dochodów całej rodziny (po uwzględnieniu kosztów uzyskania przychodu). Podmiotem opodatkowania podatkiem od osób fizycznych we Francji są wszystkie osoby, których dochód jest pochodzenia francuskiego, osoby, których dochód pochodzi z zagranicy, ale mieszkają we Francji, obywatele innych państw, których dochód został osiągnięty we Francji.

W 2012 roku rząd Francji, w związku z kryzysem gospodarczym i pogłębiającym się deficytem, zdecydował o wprowadzeniu dodatkowej stawki podatku w wysokości 75% dla najbogatszych. Ostatecznie jednak wycofano się z tego pomysłu. W celu poprawy sytuacji budżetowej wprowadzono inny podatek, mający zastosowanie dla osób zarabiających powyżej 250 tysięcy euro. Jest to podatek *contribution exceptionnelle sur les hauts revenus* w wysokości 3% do dochodu do wysokości 500 tysięcy euro oraz 4% powyżej 500 tysięcy euro dla osób samotnych oraz 3% powyżej 500 tysięcy euro i 4% powyżej 1 miliona euro dla małżeństw i par (Droit Finances Net, 2015).

Tab. 2. Skala podatkowa obowiązująca w 2013 roku we Francji

Przedział dochodów [euro]	Skala podatkowa [%]
Poniżej 6 011	0
6 012 - 11 991	5,5
11 992 - 26 631	14
26 632 - 71 397	30
710398 - 151 200	41
Powyżej 151 200	45

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Impots, 2014).

We Francji stosuje się szereg ulg i zwolnień dla rodzin. Cechą charakterystyczną jest fakt, że występuje tam obowiązek wspólnego rozliczenia z małżonkiem, niezależnie od tego czy w małżeństwie istnieje wspólnota czy rozdzielność majątkowa. Osoby, które żyją we Francji w tak zwanym sformalizowanym związku również podlegają wspólnemu rozliczeniu podatkowemu.

Najpopularniejszą preferencją podatkową związaną z posiadaniem rodziny, która odróżnia prorodzinność systemu podatkowego we Francji od innych krajów Unii Europejskiej jest system ilorazu rodzinnego, który polega na dzieleniu osiągniętego przez małżonków dochodu przez tak zwane części fiskalne, które przedstawiono w tab. 3.

Dla osób niepełnosprawnych lub sprawujących opiekę nad osobą niepełnosprawną uwzględnia się dodatkowo 0,5 punktu fiskalnego. W przypadku osób rozwiedzionych, żyjących samotnie, wdów i wdowców wychowujących co najmniej jedno dziecko przez co najmniej 5 lat dodaje się również 0,5 części fiskalnej.

Tab. 3. Zasady przeliczania części fiskalnych w rodzinach francuskich

Członek rodziny	Część fiskalna
Małżonek	1
Małżonka	1
Pierwsze dziecko	0,5
Drugie dziecko	0,5
Trzecie dziecko	1
Czwarte (i kolejne) dziecko	1

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku osób rozwiedzionych, z których każde sprawuje opiekę nad małoletnim dzieckiem część fiskalna przypadająca na dziecko jest podzielona między nich po połowie (każdy z rodziców uwzględnia 0,25 części fiskalnej). Wysokość ulgi podatkowej z części fiskalnych nie może być wyższa niż 1500 euro na każde dziecko.

Łączny dochód do opodatkowania rodziny uzyskuje się dzieląc dochód całkowity przez części fiskalne. Oznacza to, że pomimo wysokich zarobków można znaleźć się w niższym progu podatkowym, co przedstawiono w tab. 4.

Tab. 4. Wpływ części fiskalnych na wysokość opodatkowania

Rodzina	Części fiskalne	Dochód łączny [euro]	Podstawa do wyznaczenia stopy podatkowej [euro]	Podatek naliczany według skali [%]
Kawaler/panna	1	75 000	75 000	41
Bezdzietne małżeństwo	2	75 000	37 500	30
Małżeństwo z jednym dzieckiem	2,5	75 000	30 000	30
Małżeństwo z dwójką dzieci	3	75 000	25 000	14
Małżeństwo z trójką dzieci	4	75 000	18 750	14

Źródło: opracowanie własne.

Przy takich samych zarobkach wynoszących 75 tysięcy euro rocznie wysokość opodatkowania zmienia się w zależności od sytuacji rodzinnej podatnika. Osoba samotna obciążona będzie 41% podatkiem, a małżeństwo z dwójką dzieci – podatkiem w wysokości 14%. Dzieje się tak ponieważ dochód małżeństwa z dwójką dzieci dzielony jest na 3 części fiskalne dzięki czemu dochód przypadający na jedną część fiskalną wynosi 25 tysięcy euro i znajduje się w progu podatkowym 14%. Tak wyliczony podatek mnoży się później przez części fiskalne, czyli w tym przypadku przez trzy.

Wysokość płaconego podatku w zależności od części fiskalnych przedstawiono w tab. 5.

Tab. 5. Wpływ części fiskalnych na wysokość stopy podatkowej

Wyszczególnienie	Płaca minimalna	Płaca minimalna	Płaca średnia	Płaca średnia	Dwukrotność płacy średniej	Dwukrotność płacy średniej	Dwukrotność płacy średniej
Zarobki do opodatkowania podatnika	17345,76	17345,76	25536,00	25536,00	51072,00	51072,00	51072,00
Zarobki do opodatkowania partnera	-	0	-	0	-	0	0
Liczba dzieci	0	1	0	1	0	0	4
Całkowity dochód do opodatkowania	17345,76	17345,76	25536,00	25536,00	51072,00	51072,00	51072,00
Części fiskalne	1	2,5	1	2,5	1	2	5
Podstawa opodatkowania	17345,76	6938,30	25536,00	10214,40	51072,00	25536,00	10214,40
Stawka podatkowa	14%	5,50%	14,00%	5,50%	30%	14%	6%
Wysokość podatku na część fiskalną	2428,41	381,61	3575,04	561,79	15321,60	3575,04	561,79
Całkowita wysokość podatku	2428,41	954,02	3575,04	1404,48	15000,00	7150,08	2808,96

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku osoby osiągającej zarobki na minimalnym poziomie wysokość podatku, w zależności od tego, czy osoba ta jest osobą samotną, czy też żyje w związku i posiada potomstwo, różni się aż o 1474 euro na korzyść rozliczenia wspólnego

(przy założeniu, że partner nie osiąga dochodu). W przypadku średniego wynagrodzenia różnica ta jest jeszcze większa i wynosi 2170 euro. W obu sytuacjach podatek jest niższy o około 60%. Dla osób zarabiających powyżej średniej krajowej (w analizowanym przypadku podwójna średnia krajowa) redukcja zobowiązania podatkowego wyniosła ponad 50% (z 15000 euro na 7150 euro). Dla ostatniego przypadku rozważono jeszcze sytuację rodziny wielodzietnej, w której wychowywane jest czworo dzieci. W tym przypadku redukcja zobowiązania podatkowego przekroczyła 80%.

Oprócz wyżej wspomnianych, we Francji stosuje się jeszcze ulgi związane z utrzymaniem i kształceniem dzieci uczących się (do 25 roku życia) oraz ulgi związane z angażem opiekunki do dziecka do 7 roku życia oraz pomocy domowej.

Ponadto, warto zwrócić uwagę, iż we Francji wspiera się uczniów i studentów podejmujących pracę – ich dochody zwolnione są z opodatkowania, pod warunkiem, że nie przekroczą trzykrotności płacy minimalnej (płaca minimalna w 2014 roku we Francji wynosiła 1445,48 euro (Eurostat, 2014), natomiast płaca średnia 2128 euro (Eurostat, 2014).

Ponadto, w przypadku, kiedy rodziny uzyskują niskie dochody (poniżej określonego progu) ma dla nich zastosowanie ulga finansowa *la prime pour l'emploi* (PPE), która polega na zmniejszeniu podatku dla podatnika i jego rodziny o określoną kwotę. Ulga ta istnieje od 2001 roku i ma za zadanie wspieranie rodzin oraz zachęcanie do podejmowania działalności zarobkowej. Zasady obliczania ulgi PPE zostały przedstawione w tab. 6.

Tab. 6. Zasady wyliczania ulgi *la prime pour l'emploi*

Wyszczególnienie	Dochody w euro (D)	Wysokość ulgi
Osoby samotne lub rodziny, gdzie oboje małżonkowie pracują	3 743 – 12 475	7,7% x D
	12 475 – 17 451	19,3% x (17 451 – D)
Rodziny, gdzie tylko jedno z małżonków pracuje	3 743 – 12 475	(7,7% x D) + 83 euro
	12 475 – 17 451	19,3% x (17 451 – D) + 83 euro
	17 451 – 24 950	83 euro
	24 950 – 26 572	5,1% x (26 572 – D)

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Le site officiel ..., 2014).

Przykładowo, jeżeli gospodarstwo domowe osiąga dochód w wysokości 10 tysięcy euro otrzyma zwrot podatkowy w wysokości 770 euro oraz 853 euro jeżeli tylko jedna osoba w rodzinie pracuje. Jeżeli dochód rodziny wynosi 15 tysięcy euro zwrot wyniesie odpowiednio 473 euro i 556 euro.

Podsumowując, pomimo wysokich podatków we Francji, rodziny mają tam wiele ulg podatkowych i okołopodatkowych, które mają wpływ na sytuację ekonomiczną gospodarstw domowych. Najważniejszą cechą francuskiego systemu podatkowego jest dostosowanie wysokości płaconych podatków do sytuacji rodzinnej i ekonomicznej podatnika.

3. Zastosowanie ulgi prorodzinnej w podatku dochodowym od osób fizycznych w Polsce

W Polsce progi podatkowe w podatku dochodowym od osób fizycznych obowiązują od początku 2009 roku. Od tego czasu nie były one w żaden sposób zmieniane ani waloryzowane. Podatek dochodowy od osób fizycznych jest podatkiem progresywnym – jednak dla 97,3% społeczeństwa ma on kształt podatku liniowego, ponieważ znajdują się oni w pierwszym progu podatkowym. Oznacza to, że część ulg i preferencji i tak jest dla nich niedostępna. Przykładowo, w sytuacji pracującego małżeństwa pragnącego rozliczać się wspólnie, korzyści podatkowe występują tylko w przypadku, kiedy dochody jednego z małżonków przekraczają pierwszy próg podatkowy. Jeżeli dochody obojga mieszczą się w pierwszym progu podatkowym, efekt w postaci korzyści podatkowej nie występuje. Stosowany we Francji system ilorazu rodzinnego w Polsce, przy obecnych progach podatkowych, również nie miałby większego sensu, ponieważ niezależnie przez ile byłby dzielony dochód rodziny, i tak opodatkowany byłby stawką 18%.

W polskim systemie podatkowym również istnieją narzędzia wspomagające politykę prorodziną. Najważniejszym z nich jest obowiązująca od 2007 roku ulga prorodzinna. Zasada działania ulgi prorodzinnej w Polsce polega na tym, że zmniejsza ona wysokość podatku należnego dla podatnika. Niestety, uwzględniana jest dopiero w końcowej fazie rozliczenia, po odliczeniu wszystkich innych ulg i zwolnień. Wysokość odliczanej ulgi prorodzinnej wynosiła początkowo 1112,04 złotych na każde dziecko. Zmieniło się to w 2013 roku. Od tego czasu występowanie ulgi i jej wysokość zależy od dochodów i liczebności rodziny. Ponadto, rodziny z jednym dzieckiem utraciły prawo do odliczania ulgi, kiedy ich dochody przekraczają 112 tysięcy złotych (w przypadku małżeństw i rodziców samotnych) oraz 56 tysięcy złotych na każdego z rodziców, w przypadku, kiedy nie są małżeństwem (Ustawa z dnia 26 lipca 1991, art.27f, ust. 2). W wyniku tych zmian z ulgi skorzystało o ponad 310 tysięcy podatników mniej niż w 2012 roku. Łączna kwota ulgi zmniejszyła się o 170 milionów złotych, co oznacza, że budżet państwa skorzystał na wprowadzonych zmianach. Pomimo początkowych założeń dotyczących zmniejszenia obciążeń

podatkowych dla rodzin wielodzietnych, ulga w takiej formie nie spełniała swojego zadania, ponieważ nie była dostępna dla każdego. Nowe rozwiązania w zakresie wykorzystania ulgi zostały zaproponowane przez rząd w sierpniu 2014 roku i obowiązują już dla odliczeń dokonywanych w 2015 roku (czyli w zeznaniach podatkowych za 2014 rok). Według nowych rozwiązań, podatnicy, którzy do tej pory nie mogli odliczyć sobie całej ulgi na dzieci ze względu na zbyt niskie dochody otrzymają zwrot z budżetu państwa. Zwrot ten nie będzie mógł przekroczyć kwoty zapłaconych przez podatnika składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne podlegających odliczeniu. Ponadto o 20% zwiększy się maksymalne odliczenie na trzecie i kolejne dziecko. Dla podatnika, którego zarobki są na poziomie minimalnego wynagrodzenia z 2014 roku (1680 złotych) i wychowującego trójkę dzieci ulga ta zwiększyła się na skutek tych zmian z 431 złotych na 4224 złotych.

Według sposobu rozliczeń obowiązującego za 2013 rok, znaczna część podatników nie mogła skorzystać z ulgi w pełnej wysokości ponieważ nie dysponowała odpowiednio wysokim dochodem oraz podatkiem. Możliwość skorzystania z ulgi dla podatników otrzymujących wynagrodzenie od 1680 złotych brutto (minimalne miesięczne wynagrodzenie w 2014 roku) do 5 tysięcy złotych brutto przedstawiono w tab. 7. W przypadku ulgi na dzieci przedstawiono wysokość ulgi przed i po zmianach wprowadzonych w 2014 roku.

Tab. 7. Zależność między wynagrodzeniem brutto a możliwością skorzystania z ulgi prorodzinnej według zasad obowiązujących w rozliczeniu za 2013 i 2014 rok

Wyszczególnienie	1	2	3	4	5	6	7	8
Przychód miesięczny	1680	2000	2500	3000	3500	4000	4500	5000
Przychód roczny	20 160	24 000	30 000	36 000	42 000	48 000	54 000	60 000
Koszt uzyskania przychodu	1 335	1 335	1 335	1 335	1 335	1 335	1 335	1 335
Dochód	18 825	22 665	28 665	34 665	40 665	46 665	52 665	58 665
Składki na ubezpieczenie społeczne	2 763,94	3 290,40	4 113,00	4 935,60	5 758,20	6 580,80	7 403,40	8 226,00
Składka na ubezpieczenie zdrowotne podlegająca odliczeniu	1 348,19	1 604,99	2 006,24	2 407,49	2 808,74	3 209,99	3 611,24	4 012,49

cd. Tab. 7.

Pełna składka na ubezpieczenie zdrowotne	1 565,65	1 863,86	2 329,83	2 795,80	3 261,76	3 727,73	4 193,69	4 659,66
Podatek po uwzględnieniu składek na ubezpieczenie zdrowotne	431,00	770,00	1 301,00	1 832,00	2 362,00	2 893,00	3 424,00	3 955,00
Ulga na pierwsze dziecko (przed i po zmianach)	431,00	770,00	1 112,04	1 112,04	1 112,04	1 112,04	1 112,04	1 112,04
	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04
Ulga na drugie dziecko (przed i po zmianach)	0,00	0,00	189,00	720,00	1 112,04	1 112,04	1 112,04	1 112,04
	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04	1112,04
Ulga na trzecie dziecko (przed i po zmianach)	0,00	0,00	0,00	0,00	137,92	668,92	1 199,92	1 668,12
	2001,74	2001,74	2001,74	2001,74	2001,74	2001,74	2001,74	2001,74
Ulga na czwarte dziecko (przed i po zmianach)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	62,8
	317,31	1439,57	2668,9	2668,9	2668,9	2668,9	2668,9	2668,9

Źródło: opracowanie własne.

Rodzina, w której pracował tylko jeden z małżonków i otrzymywał minimalne wynagrodzenie, nie miała możliwości skorzystania z ulgi w pełnej wysokości nawet w sytuacji, kiedy sprawowała opiekę tylko nad jednym dzieckiem. Maksymalną kwotą, jaką podatnik mógł otrzymać w formie zwrotu z urzędu skarbowego, była kwota 431 złotych (niecałe 39% całej ulgi). Ponadto, podatnik nie miał możliwości skorzystania z ulgi na kolejne dzieci, podczas gdy teoretycznie, przy czwórce dzieci mógłby on odliczyć maksymalnie aż 6116,28 złotych za 2013 rok. Gdyby podatnik korzystał z innych ulg, na przykład na Internet czy darowizny, kwota do odliczenia byłaby jeszcze niższa.

Według zasad obowiązujących jeszcze w 2014 roku, jeżeli podatnik zarabiał 4 tysiące złotych miesięcznie (48 tysięcy złotych rocznie), czyli wynagrodzenie zbliżone do średniej krajowej był w stanie rozliczyć ulgę w całości na dwoje dzieci i zaledwie 668,92 złotych na trzecie dziecko. Dzięki nowym rozwiązaniom odliczy pełną kwotę przypadającą na trójkę a nawet czwórkę dzieci. Nowe rozwiązania na pewno przyczynią się do większego wykorzystania ulgi przez obywateli. Ponadto, ponieważ nadal będzie istniał związek pomiędzy wysokością ulgi a aktywnością zawodową podatnika (poprzez fakt, że maksymalna wypłata świadczenia z tytułu ulgi prorodzinnej nie może przekroczyć wysokości składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne podlegających odliczeniu w zeznaniu podatkowym) jest szansa, że rozwiązanie to, przynajmniej w minimalnym stopniu, będzie zniechęcało do podejmowania pracy w sposób nielegalny.

Podsumowanie

Zarówno we Francji, jak i w Polsce występują preferencje i ulgi podatkowe związane z utrzymaniem dzieci. Należy jednak zwrócić uwagę, że wielkość i różnorodność tych ulg jest większa we Francji. Tam, wysokość płaconego podatku bezpośrednio zależy od sytuacji rodzinnej podatnika. Na szczególną uwagę zasługuje fakt występowania zasady ilorazu rodzinnego, dzięki któremu rodziny wielodzietne są w niższym progu podatkowym niż osoby samotne o takim samym dochodzie. Funkcjonująca w Polsce ulga prorodzinna nie uwzględnia dochodów przypadających na jednego członka rodziny, co niejednokrotnie doprowadza do sytuacji, że podatnicy, którym taka preferencja podatkowa najbardziej by się przydała, nie mogą z niej skorzystać. Dopiero zmiany zaproponowane w 2014 roku, dotyczące zwiększenia odliczeń do poziomu odliczonych składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, mogą spowodować, że ulga będzie bardziej dostępna.

Ponadto, we Francji występuje szereg dodatkowych ulg (na przykład związane z wykształceniem dzieci), które nie występują w polskim systemie podatkowym. Inaczej niż w Polsce, we Francji wspiera się pracę studentów i uczniów – otrzymują oni zwolnienie z opodatkowania przepracowanych godzin. Dla odróżnienia, w Polsce, jeżeli dziecko (student lub uczeń) zarobi powyżej kwoty wolnej od podatku, opiekun traci możliwość rozliczania się wspólnie z dzieckiem oraz wykorzystania ulgi prorodzinnej.

Pomimo wad, ulga prorodzinna od początku funkcjonowania jest najczęściej wykorzystywaną przez podatników ulgą. Kwota odliczeń, z niej wynikających, przekracza 5,5 miliardów złotych, a liczba podatników, którzy z niej korzystają przekracza 4 miliony (Ministerstwo Finansów, 2013, s. 28).

Zarówno z praktycznego, jak i naukowego punktu widzenia porównanie rozwiązań stosowanych we Francji i w Polsce wskazuje na dużą dysproporcję. Zmiany, mające na celu usprawnienie polityki prorodzinnej w Polsce uznać należy za właściwe, jednak istnieje w dalszym ciągu potrzeba rozwijania dialogu społecznego, aby rozwiązania były rzeczywiście dostępne dla tych, którzy tej pomocy potrzebują. Zasadne jest poszerzenie badań na inne kraje Unii Europejskiej i aplikacja rozwiązań zaczerpniętych z gospodarek innych krajów w zakresie podatkowej polityki prorodzinnej w Polsce.

Literatura

1. Anderberg D. (2008), *Tax Credits, income support and partnership decisions w: Tax Public Finance*, Springer Science+Business Media, New York, s. 499-503
2. Central Intelligence Agency, *The World Fact Book*, <http://www.cia.gov.pl> [10.11.2014]
3. Engelman R., Leahy E. (2006), *Replacement Fertility: Not Constant, Not 2,1 but Varying with the Survival of Girls and Young Women*, Population Action International – Research Commentary 1 (4)
4. Eurostat, *Toward a Baby Recession in Europe*, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> [12.10.2014]
5. Głuchowski J. (2006), *Polskie prawo podatkowe*, Lexis Nexis, Warszawa
6. Impots, <http://www.impots.gouv.fr/portal/static/part/part.html> [23.12.2014]
7. Kamerman S.B. (2010), *Child, Family and State: The Relationship Between Family Policy and Social Protection Policy*, From Child Welfare to Child Well-Being, Springer Science+Business Media, s. 429-435
8. Krajewska A. (2012), *Podatki w Unii Europejskiej*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa
9. Kulicki J. (2006), *Opodatkowanie osób fizycznych. Podatek dochodowy państwach UE. Analiza porównawcza z symulacją obciążeń fiskalnych w Polsce*, Biuro Studiów i Ekspertyz Kancelaria Sejmu, Warszawa
10. Le site officiel de l'administration française, Service-Public.fr, <http://vosdroits.service-public.fr/particuliers/F2882.xhtml> [15.10.2014]
11. Matuszewska E., *Funkcjonowanie ulgi prorodzinnej w polskim i francuskim systemie podatkowym*, Gazeta Prawna, 23.11.2011
12. Ministerstwo Finansów, *Informacja dotycząca rozliczenia podatku dochodowego od osób fizycznych za 2013 rok*, <http://www.mf.gov.pl> [13.01.2015]

13. Moen P., Schorr A.L. (1987), *Families and Social Policy*, Handbook of Marriage and the Family, Plenum Press, New York
14. Mooij R.A. (2008), *Reinventing the Dutch tax-benefit system: exploring the frontier of the equity-efficiency trade off*, International Tax and Public Finance 15 (1), s. 87-103
15. Newbery D.M. (1997), *Reforming tax and benefit systems in Central Europe: lessons from Hungary*, Lessons of Economic Transition, Springer Science+Business Media, New York, s. 420-425
16. Oręziak L. (2007), *Konkurencja podatkowa w ramach Unii Europejskiej, Implikacje dla Polski*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa, Warszawa
17. Rodzina.gov.pl, <http://rodzina.gov.pl/swiadczenia/ulgi-dla-rodziny> [14.11.2014]
18. Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz.U. nr 80, poz. 350 z późn.zm.)
19. Worldbank, *Total Fertility Rate Data*, <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN> [12.01.2015]

Family-friendly solutions in personal income tax on the example of the French and Polish Tax Systems

Abstract

All countries of the European Union affect demographic problems. The governments take action to solve them, for example by using the systems of support, reliefs etc. The country that has the highest fertility rate and expanded structure of tax preferences for families is France. In Poland, where the fertility rate is among the lowest in Europe, the family-friendly solutions in tax exist only few years. The aim of the study was to present the basic principles of family-friendly policies applied in France and Poland, and analysis of the effectiveness of these solutions.

Keywords

profamily tax relief, tax, tax progression, family quotient

Author information

Angelika Kędzierska-Szczepaniak

University of Gdańsk

Bażyńskiego 1a, 80-952 Gdańsk, Poland

e-mail: a.szczepaniak@ug.edu.pl